

**1985 Uluslararası
Gençlik Yılı'nda:**

Söz Gençlerin!

**Yazılarınız
önce dergimizde
yayınlanacak,
daha sonra
"1985/Söz Gençlerin"
adı altında
bir kitapta toplanacak.**

● Sanat Dergisi, 1985 Gençlik Yılı dolayısıyla 1 Mart sayısından beri genç yazarların, toplumsal, kültürel ve sanat konularında düşünce ve görüşlerini yansıtan deneme-eleştiri yazılarını yayınlamayı sürdürüyor.

● 1 Mart-1 Aralık 1985 tarihleri arasında (20 sayı) dergimizde yayınlanan tüm yazılar MİLLİYET YAYINLARI tarafından bir kitapta toplanacaktır. "1985/Söz Gençlerin" başlığını taşıyacak olan kitap, yazısı yayınlanan yazarlara armağan edilecek ve piyasada satılacaktır.

● Gönderilecek yazıların hiçbir yerde yayınlanmamış olması gerekmektedir.

● Yazılar 2 sayfayı aşmamalı, daktilo ya da okunaklı elyazısı ile kâğıdın bir yüzüne yazılmalıdır.

● Genç yazarlar, yazılarıyla birlikte çok kısa yaşam öykülerini de (doğum yeri ve tarihi, öğrenim durumu, adresi) göndermelidir.

● Yayınlanmayan yazılar iade edilmeyecektir.

Adresimiz:
Milliyet Sanat Dergisi
SÖZ GENÇLERİN KÖŞESİ
Nuruosmaniye Cad. No. 65-67
Cağaloğlu - İstanbul

Milliyet SANAT DERGİSİ

On beş günde bir yayımlanır
15 Eylül 1985

Yeni Dizi 128/Sıra 478/200 lira

Sahibi:
Milliyet Gazetecilik A.Ş. adına
AYDIN DOĞAN

Genel Yayın Danışmanı:
AKAL ATILTA

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
ZEYNEP ORAL

Grafik Düzen:
MUSTAFA EREN

Abone koşulları:

Yıllık 4.800 TL. (Taahhütlü 7.680 TL.)

Altı aylık 2.400 TL. (Taahhütlü 3.840 TL.)

(Yabancı Ülkeler için ayrıca
posta ücreti alınır)

Kıbrıs'ta satış fiyatı 250 TL.

İlan fiyatları:

Tam sayfa:

Renkli: 100.000 TL. Siyah-beyaz: 80.000 TL.

Yarım sayfa:

Renkli: 50.000 TL. Siyah-beyaz: 40.000 TL.

1/4 sayfa: 25.000 TL.

Kapak içleri:

Renkli: 120.000 TL. Siyah-beyaz: 100.000 TL.

Arka kapak (Renkli): 150.000 TL.

Adres:

Milliyet Sanat Dergisi

Nuruosmaniye Cad. 65-67

Cağaloğlu-İstanbul Tel: 522 44 10

2

Tarihte ve Çağımızda
UYGARLIK KAVRAMI

●Uygarlığın anlamı ve
çağımızda uygar olmak

Server Tanilli

●Bilimler ve uygarlıklar

Teoman Aktürel

●Soruşturma: "Çağdaş uygarlık"tan
ne anlıyorsunuz?

Melih Cevdet Anday, Nedim Gürsel,
Attilâ İlhan, Nadir Nadi ve
Halûk Şahin'in yanıtları

9

TURGUT UYAR'IN ŞİİRİ

Fusun Akatlı'nın yazısı
ve şiir örnekleri

13

EN YENİ YAPITLARI

Şiir: Ahmet Oktay, Teoman Aktürel,
Abdülkadir Budak, Ahmet Erhan,
Tarık Günersel, Halil İbrahim Bahar
Öykü: Muzaffer Buyrukçu, Sulhi Dölek
Deneme: Emre Kongar, Memet Baydur

24

ÇAĞDAŞ AMERİKAN YORGAN
SANATI SERGİSİ

26

ULUSLARARASI GENÇ
YILDIZLAR FESTİVALİ

"Müzik"te de söz gençlerin!

Zeynep Oral

29

289. GÜN

Cemal Süreya

32

DÜNYA VE BİZ

Talât Halman

33

GİDERAYAK: 8
Vedat Günyol

DÜNYA VE BİZ

GAZELDEN GAZELE

Talât Halman

"Dünya ve Biz" genel başlığı altında ayda bir süreklilikle yazacağım yazıların ilkinin Divan şiirimiz konusunda Amerika'da yeni yayınlanan bir kitapla başlaması, anlamlı bir rastlantı...

Kimi yazılarım, yalnızca kendi sanatlarımızı ele alacak; kimisi yurt dışındaki sanat olaylarını izleyecek. Ama, genellikle, bizim yaratıcı çabalarımızla dışardaki gelişmeler arasındaki ilişkiler üzerinde durmayı tasarlıyorum.

İçerden yazarsam dünya perspektiflerinden uzak kalmamaya, dışardan yazarsam "hariçten gazel" okumama özen göstereceğim.

En önemlisi, bizim geleneksel ve çağdaş sanatlarımızı uluslararası çerçevede içinde gözden geçirmek... Biz, tarihimiz boyunca, birçok uygarlıklardan aldık, aktardık, uyarladık... Bugün de, özellikle Batıdan her sanat dalında, her türde, inanılmaz ölçüde alıntı yapıyoruz. Bunu izlemek ve yorumlamak kolay... Etkiler o kadar belirgin ki...

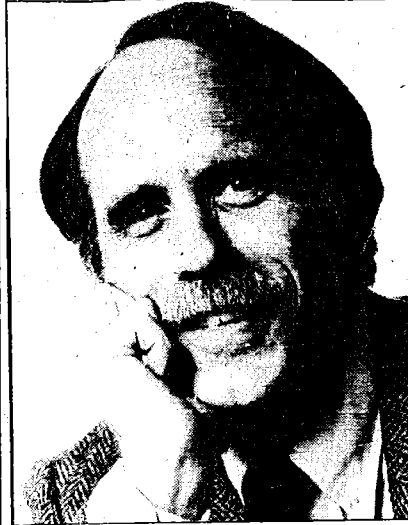
Bizim dünya kültüründeki yerimiz ise pek belli değil... Çünkü hâlâ yurt dışında yeterince varlık gösteremiyoruz. Hangi alanda iz bıraktık, söylemek zor...

İlginç bir gerçek de şu: Kendi sanatlarımızın değerlendirilmesini bazen yabancılar bizden daha iyi başarıyor. Günün birinde, bunun somut örneklerini sunacağım. Örneklerden biri, şimdi ele alacağım eser...

"Şiirin Sesi, Toplumun Türküsü"

Birkaç hafta önce, A.B.D.'de, Washington Üniversitesi Türkiyat Profesörü Walter G. Andrews, Divan şiiri (özellikle gazel geleneği) konusunda önemli bir inceleme yayınladı: *Poetry's Voice, Society's Song: Ottoman Lyric Poetry* (Şiirin Sesi, Toplumun Türküsü: Osmanlı Lirik Şiiri) 1...

Profesör Andrews'un eseri, İngilizce konuşulan ülkelerde klasik şiirimiz

Prof. Walter Andrews

konusunda yayınlanmış olan en değerli çalışmalardan biridir. Geçtiğimiz on-on beş yılda Orta Doğu araştırmaları, siyasal nedenlerle, inanılmaz bir hızla yaygınlaştığı halde, Osmanlı şiiri, hâlâ öksüz çocuk durumundadır. Yüzyılın ilk yıllarında İngiliz müsteşir E.J.W. Gibb, altı ciltlik *A History of Ottoman Poetry* (Osmanlı Şiiri Tarihi) 2 adlı dev eserini yayınladıktan sonra, yetmiş yıl Divan şiiri hakkında İngilizce hiçbir kitap çıkmadı. Nihayet, 1976'da Walter Andrews *An Introduction to Ottoman Poetry* (Osmanlı Şiiri Giriş) 3 başlıklı yararlı bir inceleme yayınlayarak bir boşluğu doldurdu.

Ne tuhaftır ki önemini herkesin kabul ettiği *A History of Ottoman Poetry*, çıkmaya başladığından 80 yıl sonra dilimize çevrilmiş değildir. (Eserin yalnız birinci cildi Halide Edip Adıvar ve öğrencileri tarafından çevrilmiş, ama özel bir yayın olarak kalmıştı.) Eserin tümünü, eleştiri ve düzeltmelerle, şimdi ben Türkçeye uyguluyorum. Andrews'un *An Introduction to Ottoman Poetry*'si de havalaya sığmaz bir ihmale uğradı ülkemizde. Aynı akıbetin Andrews'un yeni ve çok daha önemli eserinin başına gelmemesini yürekten dilerim.

Divan Şiirinde Biz ve Başkaları

Yirminci yüzyılda, Türk bilginleri ve eleştirmenleri, klasik şiirimiz konusunda az yayın yapmadılar. Bu çabanın en fazla yoğunlaştığı türler şunlardır:

Bellibaşlı Divan şairleri üzerinde monografiler ve münferit incelemeler; metin şerhleri; divan transkripsiyonları; dar kapsamlı konularda makaleler; antolojiler; birtakım genel temalar üzerinde incelemeler... Bu çalışmaların

çoğu, bilimsel yönden sağlamdır. Geleneksel kültürümüzü ve edebiyatımızı daha iyi anlamamız bakımından azımsanamayacak yararlar sağlamaktadır.

Ancak, Divan şiiri uzmanları bu temel çalışmaları hariciâlem, hâşâş, pörsümüş (bazı hallerde, 19'uncu yüzyıldan kalmış) usullerle sürdürürken türü ihmal edegelmışlerdir:

1. Gibb'in eserine benzer geniş kapsamlı (Divan şiirini baştan sona bütün yönleriyle inceleyen) genel tarihler... (Türkçemizde telif veya çeviri sistemli "Divan Şiiri Tarihi" olmayacak acıklı bir gerçektir.)

2. Andrews'un eserine benzer geniş daş uluslararası eleştiri ve kültürel yorum usullerinden yararlanan temayül tür incelemeleri... (Bizde bu kategoride girebilecek birkaç küçük kitap yayınlandı; ama, uzmanlar, gerçek anlamda eleştirel çalışmalara yöneltilerse Divan şiiri alanında büyük bir hamle olacağına eminim.)

Andrews'un Yorumları

Gazel geleneğini tarihi çerçevede içinde, ama her şeyden önce kendi edebi estetiği açısından inceleyen A.B.D.'li Profesör, yalnızca yeni yöntemler getirmekle kalmıyor. (Bu bilim başlıbaşına, muazzam bir katkı olurdur, çünkü ne yazık ki bu alandaki metodolojimiz yerinde saymaktadır.) Andrews, geleneksel eğitimimizdeki "metin şerhi" ve "açıklama" usulünü üstün başarıyla uyguladığı gibi, modern eleştirinin en ileri tekniklerini, bu arada, yipsalcılığı ve hatta karşı-yapısalcılığı yerinde kullanıyor. Ortaya çıkan "yıklaşımlar sentezi", tek boyutlu yorum üzerinde ısrar edenlerin hoşuna gitmeyebilir, ama Divan şiiri gibi çok yönlü bir geleneğe, bana sorarsanız, ancak "çepeçevre" incelenebilir.

Andrews'un kitabı, baştan sona genel ve belirli konularda sadece ilginç değil, bazıları daha önce hiç kimse tarafından öne sürülmemiş görüşlerle yorumlarla dolu... Amerikalı bilgin, bunların hemen hepsini bilginlere yaraşan bir temkinle sunuyor. Aşına olduğumuz ve olmadığımız öneri ve kuramları, "Divan şiiri ölmüştür" diyenlere karşı güçlü yanıtlar getirmektedir ama, egzotik bir geleneğe uzaktan duyulan bir romantik ilginin ifadeleri de değildir.

"Şiirin Sesi, Toplumun Türküsü"ndeki bellibaşlı görüşler arasında şunlar var:

1. Gazel, sırf yüksek sınıfa özgü değildi; okuyanlar ve dinleyenler arasında

da, yüksek sınıftan olmayan çok kimse vardı.

2. Kelime dağarcığı çetin olsa bile, Divan şiirini her kelimenin anlamına varmaksızın da zevkle dinlemek mümkündür. (Günümüzde İngilizlerin ve Amerikalıların birçok terimleri anlamadan Shakespeare'i zevkle izlemesi gibi.) Kaldı ki belirli kavramlar ve deyimler, gazellerde çok tekrarlandığı için, eğitilmiş olmayanlar tarafından bile kolayca anlaşılıyordu.

3. Divan şiiri ile halk şiiri arasında geniş bir uçurum olduğu görüşü doğru değildir. Bu ikisi, tek ve birleşik bir kültürün aynı gereklerden ve itilimlerden doğan ürünleridir. İkisi arasında farklar vardır, ama kesin ilişkiler yabana atılamaz.

Prof. Andrews, özellikle, Divan şiirinin dünya görüşü, toplum içinde estetik işlevi, estetik özellikleri, Divan şiirinin psikolojik yönleri bakımından, son derecede değişik ve önemli görüşler sunmaktadır.

En değerli katkılarının biri, Osmanlı lirik şiirinin —özellikle başlangıçtaki etkilere ve esinlemelere rağmen— Arap ve Fars şiirinin bir kopyası olmadığı, kendi kültürel kişiliğini geliştirdiği anlaşıdır.

Biz, uzun süre, Divan şiirimize hak gözle bakıyorduk. Bir avuç bilgin ve şair, klasik zevki sürdürdü. Bazı çevrelerde, klasik şiir ve Osmanlı sanat müziğine merak, gerikafallılık, hatta gericilik gibi görüldü.

Şimdi, bir Amerikalık bilim adamı, bize objektif açılardan, klasik şiirimizin değerini hatırlatıyor. Çoğumuzun "geçmişe saplanıp kalmış" ve "gerikafalı" damgası yemekten korkarak söylemediği sözleri vurguluyor.

"Şiirin Sesi, Toplumun Türküsü", Türk geleneksel şiirinin dünya edebiyatında özgün bir yeri olduğuna işaret etmesi bakımından da önemlidir. Andrews'un eserinin bir an önce dilimize çevrilerek yayınlanmasını dilerim. Böylelikle, Divan şiiri konusunda yeni ve aydınlatıcı tartışmalar başlayacağına ümitleniyorum.

Walter G. Andrews: Poetry's Voice, Society's Song, Seattle and London, University of Washington Press, 1985, 220 p.

E.J.W. Gibb: A History of Ottoman Poetry, 6 vol., London, Luzac, 1900-1907.

Walter G. Andrews: An Introduction to Ottoman Poetry, Minneapolis and Chicago, Bibliotheca Islamica, 1976.

Giderayak: 8

Vedat Günyol

Gitmek, bir yerlere, bilinen, özellikli bilinmeyen bir yerlere gitmek biz insanların önüne geçilmez bir özlemdir. Hep geleceği düşünür düşünür yaşamaktır bunun asıl adı. İnsan denilen yaratık, farkına varmadan, içinde yaşadığı iyi kötü koşullardan sıyrılıp, yaka paça, başka koşullara adar benliğini, gönlünü, umudunu, umarını. Yeni koşullar elverişli midir, değil midir, önemli yoktur. Elverir ki, koşullar değişsin. Çoğu kez, pişmanlık yapıyor insanın yakasına. Ne zararı var. Varsın insan pişman olsun. Bunun da eğitici, uyarıcı bir yanı yok mu dersiniz?

Atılan her adımda, girilen her işte haklı olmak ya da olmamak diye bir sorun çıkar, çoğu kez insanın karşısına. Ben hiçbir konuda haklı çıkmak istemem. Daha doğrusu haklı çıkmaktan övünç duymam. Çünkü, ben haklı olduğum sürece, karşımdaki insan haksız durumda demektir. Bu da beni çok üzer.

Gitmekten söz ederek başladım yazıma. Evet, gitmek, yani yeniliklere, kimbilir belki de özlenen güzelliklere açılmaktır aslında bunun adı.

Bu yaz, geçen yaz gibi, Almanya'da aldım soluğu, dost çağrılarına uyarak. Kısa bir gezi. Bir bakıma, Avrupa'da Türkiye'yi yaşadık diyebilirim. Daha doğrusu Türkiye'yi yaşattım onlara.

Almanya'ya sığınmış, orayı geçici bir süre yurt edinmiş kimselerle tanıştım. Ahbapların çoğu, Almanya'nın kültür yaşamına karışmış kimselerdi. Heinrich Böll, Günter Grass, Günter Walraff'la ilişki kurmuş ve Türkiye adına övünüşü saygınlık yaratmışlardı. Hele bir genç adam vardı ki, yedi yıllık Almancasıyla, Alman televizyonunda program hazırlayacak duruma gelmiş.

Almanya'da kaldığım iki haftalık süre içinde gördüğüm şu oldu: Biz doğululara yabancı bir düzen, kılı kırk yaran bir düzen. Öyle bir düzen ki, insanı insana yabancı kılma pahasına sürdürüyor egemenliğini. Diyelim saat 22.00'den sonra haddine düşmüşse daktilonu kullan, radyonu şöyle bir aç, televizyonunu bağır.

Aslında çok güzel şeyler bunlar. İnanın insana saygısını belirleyen şeyler. Bu düzen Almanya'daki insanlarımızı aykırı geliyor, portakal kabuklarını, sigara izmaritlerini sere serpe yerlere gelişi güzel atma alışkanlığında ki insanlarımız.

Nice insanlarımızla tanıştım, tüke-

tim toplumunun koşullarına köle olmuş insanlarımızla. Üç odalı bir daire sahibi olmuş bir işçiyle karşılaştım. Donatmış odalarını zevksiz resimler ve halılarla. Adamın derdi başı, yurda dönüp han hamam sahibi olmak. Almanya'da yaşamıyor aslında. Para pul biriktirip gerisin geri dönmek, eli avucu markla dolu olarak.

Rus bilgini Tomaşevski'nin bir sözünü anımsadım bu ara. Şöyle diyor bilgin: "Hayvan bir kez, insansa iki kez doğar. Ana baba yavrusunu dünyaya getirdikten sonra, bir kez de toplum onu oluşturur."

Almanyalara kadar gitmeyelim. Bizim insanlarımız kaç kez doğuyorlar dersiniz? Çoğu insanımız bir kez doğuyor ne yazık ki.

Büyük kentlerimizi düşünelim. Hep, bir kez doğmuş insanlarla dolup taşıyor dört bir yanımız.

Türkiye'nin bütün sorunu, içte ve dışta, insanlarımızı ikinci kez doğurtmaktır. Yani eğitmek, insanca bir ortama yerleştirmek.

Elimde bir kitap var. Adı: **Türkçe Dil ve Okuma Kitabı**, 8. Almanya'da yaşayan Türk çocukları için hazırlanmış. Gerhard Weil'in gözetiminde, eğitimci İncila Özhan'la değerli dostum yetkin yazar Adnan Binyazar'ın insan sevgisiyle dolup taşan yüreğinden, kafasından süzülüp elene, daha çok çağdaş yazarlarımızdan seçilmiş örnek yazılarla dolu bir okuma kitabı bu. Türk çocuklarına dünyayı ve yurtlarını tanıtmak, sevdirmek amacını güden bu kitabın başlıca özelliği, gençlere insan sıcağıyla aşılacaktır.

Hasan Ali döneminde, içinde S. Eyüboğlu ve Pertev N. Boratav'ın da bulunduğu bir komisyonca hazırlanan **Türkçe okuma kitaplarının** anlayış doğrultusunda, ama, renkli resimler, kroşiler, fıkralarla daha bir çelici çekici kılınan bu kitabın Türkiye'deki liselerimizde okutulmasını isterdim, gençlerimizi ikinci kez dünyaya getirme yolundaki iyi niyetli atılımıyla.

Kitaptaki seçme yazılar arasında bir tanesi üstünde durmak istiyorum. Bu yazı Nurullah Ataç'ın **Devrik Cümle** adlı yazısıdır.

Ataç, bu yazısında, ulusça en büyük eksikliğimiz olan bir noktaya parmak basıyor: Düşünmemek alışkanlığımıza. Ataç'a göre, düşünmeyen kişi, kafası bir şeye, bir noktaya saplanmış kişidir. "Düşünmediklerinden, o inançlardan öteye geçemedikleri içindir ki vezin, kafiye hatırları sayarlar da mana da, düşünce hatırları saymazlar."

Evet, anlamda düşünce hatırları saymaz insanlar olarak mı sürdüreceğiz yaşamımızı? Alman İmparatoru Frederich "Hiçbir kaplan şimdiye dek doğasını değiştirmemiştir" diyor.

Ama, insanlar öyle mi? Doğasını değiştirmek insanlara özgü bir erdemdir. O da, ne yoldan olur, eğitimden geçse geçse değil mi, yani ikinci kez doğmakla.

Pir Sultan "Çok keramet var insanda" derken bu noktaya parmak basmıyor mu? Ne dersiniz?